

שלטי האצ"ל בירושלים

יהודה לפידות

יהודה לפידות

שְׁלֵטֵי הָאֶצִ"ל בִּירוּשָׁלַיִם

הקדמה

בתקופת המנדט הבריטי הייתה ירושלים לבירת הארץ ולמרכז השלטון. בירושלים שכנו מוסדות השלטון המרכזיים: מקום משכנו של הנציב העליון, מזכירות הממשלה, המפקדה הראשית של הצבא, הבולשת המרכזית וכן משרדי הממשלה השונים. מטבע הדברים, מוסדות אלה היו מטרה טבעית להתקפות המחותרת העברית ויחד עם זאת הייתה גם השמירה עליהם חזקה במיוחד. הסניף הירושלמי של האצ"ל, שהיה חזק וזכה לתמיכה מצד היישוב היהודי בעיר, הצליח לתקוף את מוסדות השלטון החשובים כמו: מרכז הבולשת ומלון המלך-דוד בו שכנה ממשלת המנדט ומפקדת הצבא. התקפות אלה תרמו רבות לערעור השלטון הבריטי בארץ.

בתקופת מלחמת העצמאות לקח האצ"ל חלק נכבד בהגנה על העיר בפני התקפת הלגיון הערבי ממזרח ומצפון ושלוחה של הצבא המצרי מדרום.

באתר זה מובאים צילומי השלטים שהותקנו ברחבי העיר והמתארים את הפעולות השונות שנערכו על-ידי האצ"ל נגד שלטון המנדט הבריטי. שלטים אלה הותקנו בעזרתם האדיבה של עיריית ירושלים, המועצה לשימור מבנים ואתרי התיישבות וברית חיילי האצ"ל.

בחלק השני מובאים צילומי אתר הנצחה שהותקן על-ידי הקרן הקיימת לישראל בקצהו הצפוני של יער ירושלים והמתאר את מלחמת האצ"ל בשלטון המנדט הבריטי. כמו כן מובא השלט שהוצב ברמת-רחל ובו תיאור הקרב שהתנהל במקום וחלקו של האצ"ל בקרב זה.

הכניסה למגרש הרוסים

הבניין בו שכנה הבולשת המרכזית

פיצוץ מפקדת המשטרה ומרכז הבולשת הבריטית

בבניין הזה שכנו מפקדת המשטרה ומרכז הבולשת הבריטית (C.I.D) כאן רוכזה הפעילות למלחמה במחתרת העברית. המקום הותקף פעמיים על ידי האצ"ל.

לראשונה, פוצץ האגף של הבולשת ב-כ"ח באדר תש"ד, 23 במרס 1944. בפעולה הזאת נהרג הלוחם אשר בנזימן. בהתקפה השנייה, ב-27 בדצמבר 1945, השתתף גם כוח של הלח"י והבניין פוצץ. בפעולה הזאת נפל לוחם הלח"י צבי אהרוני.

Blowing up the C.I.D. HQ

The Russian Compound housed the offices of the Palestine Police and the Criminal Investigation Department. On March 23, 1944, the Irgun attacked and blew up the CID section. Irgunist Asher Benziman was killed in the battle. On December 27, 1945, the building was attacked for the second time by a joint Irgun-Lehi force. Despite heavy fire, the saboteurs entered and the explosion destroyed the building. Lehi fighter Tzvi Aharon fell in the battle.

בניין מלון המלך-דוד

מלון המלך דוד

במלון המלך דוד שכנו המזכירות של ממשלת המנדט הבריטי בארץ-ישראל והמפקדה הראשית של הצבא. ב-22 ביולי 1946 הטמינו לוחמי האצ"ל, בהוראת "תנועת המרי העברי", מטענים בקומת המרתף. למרכזיית המלון, למערכת ה"פלסטיין פוסט" ולשגרירות הצרפתית נמסרו הודעות טלפוניות לפנות את הבניין כדי למנוע קורבנות אדם. כעבור 25 דקות נשמע פיצוץ אדיר. כל האגף הדרומי של המלון נהרס כליל. מסיבות כלשהן, לא פינו הבריטים את הבניין וכתוצאה מכך נהרגו, למרבה הצער, 91 איש: 28 בריטים, 41 ערבים, 17 יהודים ו-5 אחרים. בחילופי היריות שהתנהלו במקום, נהרג לוחם אצ"ל אהרון אברמוביץ.

King David Hotel

The hotel housed the Mandate Secretariat as well as the Army Headquarters. On July 1946, Irgun fighters, at the order of the Hebrew Resistance Movement, planted explosives in the basement. Warning phone calls had been made, urging the hotel's occupants to leave immediately. For reasons known only to the British, the hotel was not evacuated, and after 25 minutes, the bombs exploded, and to the Irgun's regret and dismay, 91 persons were killed.

תחנת הרכבת

בניין גולדשמיד

מחנה שנלר

בית-הדין הצבאי ברחוב ז'בוטינסקי

בית הדין הצבאי

במבנה זה שכן בית הדין הצבאי העליון של שלטונות המנדט הבריטי ובו התקיימו משפטיהם של לוחמי המחתרות העבריות - הגנה אצ"ל ולח"י. לוחמי המחתרות סירבו להכיר בסמכותו של בית הדין לדון אותם, ודרשו להכיר בהם כשבויי מלחמה. רבים מלוחמי המחתרות שנידונו בבית דין זה נידונו למוות, ועשרה מהם הועלו לגרדום.

לאחר עזיבת הבריטים, שימש המקום כבסיס יציאה לגדוד "מוריה" של חטיבת עציוני. ממנו יצאו לכיבוש דרום העיר ב"מבצע קלשון" ולקרבות שנועדו לבלום את הכוחות המצריים שהתקרבו לרמת רחל.

The Supreme Military Tribunal Building

This building served as the Supreme Military Tribunal headquarters during the British Mandate era where the trials of Haganah, Irgun, and Lehi fighters were conducted. After the withdrawal of the British Army, the building served "Moria" Battalion as a base from which they departed to participate in Operation Kilshon in the south of the city and to join the battles of Ramat Rachel.

הבית ברחוב יעבץ 5

הבית ברחוב שמואל הנגיד 13

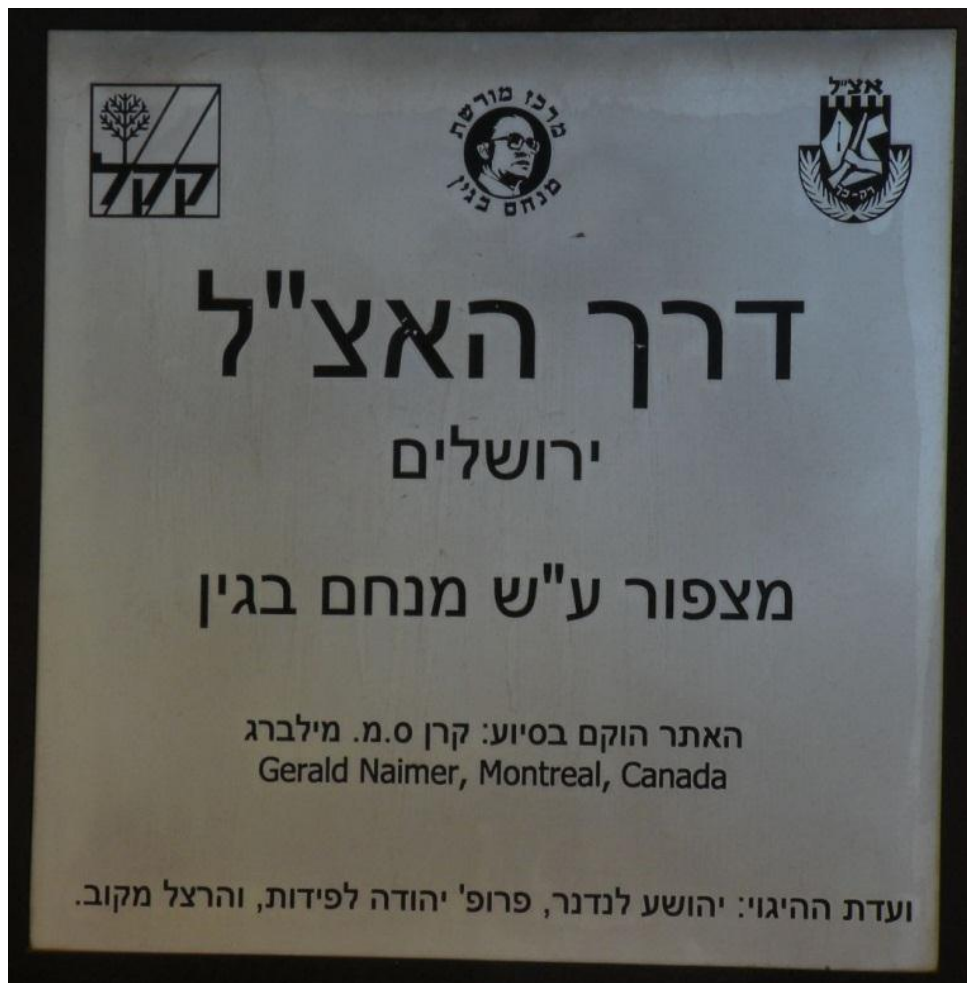

שלט על הבית ברחוב שמואל הנגיד 13

חלק שני

"דרך האצ"ל" ביעור
ירושלים

הארגון הצבאי הלאומי בארץ-ישראל

האצ"ל נוסד בירושלים ב-1931, ובשנות השלושים לחם בעיקר בחזית הערבית. הארגון לא הסתפק בהגנה פסיבית וטבע את סיסמת "שבירת ההבלגה".

לאחר פרסום "הספר הלבן" במאי 1939 (שעיקרו הגבלת עליית יהודים ארצה), החל האצ"ל בפעולות גם נגד השלטון הבריטי בארץ. פעולות אלה נפסקו עם פרוץ מלחמת-העולם השנייה (1.9.1939). ב-1 בפברואר 1944 הכריז האצ"ל על המרד בשלטון הבריטי בארץ-ישראל ודרש את הקמתה של מדינה עברית. הפעולות הצבאיות נגד ממשלת המנדט, בהן לקחו חלק גם ארגון לח"י, ובשלב מסוים אף ארגון ההגנה, הביאו בסופו של דבר לסילוקו של השלטון הבריטי מן הארץ.

בתקופה מלחמת-העצמאות, נטל האצ"ל חלק פעיל בהגנתה של ירושלים הנצורה.

המפקדים הראשיים של האצ"ל

תקופת השירות

שם המפקד

מצביא האצ"ל

זאב ז'בוטינסקי (1880-1940)

אפריל 1931 עד אפריל 1937	(1990-1903)	אברהם תהומי
אפריל 1937 עד אוקטובר 1937	(1977-1907)	רוברט ביטקר
אוקטובר 1937 עד אוגוסט 1938	(1989-1890)	משה רוזנברג
אוגוסט 1938 עד מאי 1939	(1941-1910)	דוד רזיאל
אוקטובר 1939 עד מאי 1941	(1979-1910)	חנוך קלעי
מאי 1939 עד אוגוסט 1939	(-1913)	בנימין זרעוני
ספטמבר 1939 עד אוקטובר 1939	(1995-1913)	יעקב מרידור
מאי 1941 עד דצמבר 1943	(1992-1913)	מנחם בגין
דצמבר 1943		
עד הקמת מדינת ישראל (1948)		

דוד רזיאל (1941-1910)

עם הקמת האצ"ל היה רזיאל מראשוני חבריו, ובשנת 1938 התמנה מפקד ראשי של הארגון. רזיאל היה הבולט במפקדי האצ"ל בשנות השלושים. הוא גילה נטייה לצבאיות ושקד על ספרי טקטיקה ואסטרטגיה צבאית. היה ממתנגדי מדיניות ההבלגה. נהרג ב-1941 בעיראק בשעה שיצא לעזרת הבריטים במלחמתם בגרמנים.

מדבריו:

"... טקטיקה הגנתית טהורה לא תשבור את כוחות האויב בשום פנים ... שיטת הגנה כזאת, המאפשרת לאויב לתקוף כרצונו ולסגת כרצונו - הגנה כזאת נקראת 'הגנה פסיבית' וסופה מפלה וחורבן ... מי שאינו רוצה להיות מנוצח אין לו אלא לתקוף. כדי לנצח פתוחה רק דרך אחת - דרך ההתקפה. צריך להסתער על האויב ולשבור את כוחו ואת רצונו ..."

מנחם בגין (1913 - 1992)

בסוף 1943 נבחר מנחם בגין למפקד האצ"ל. ב-1 בפברואר 1944 הכריז על המרד בשלטון הבריטי בארץ ועמד בראשו עד לסילוקם של הבריטים מן הארץ. לאחר הקמת מדינת ישראל עמד בגין בראש "תנועת החרות", ואחר-כך בראש "הליכוד". ב-1977 נבחר לראשות הממשלה, וב-20 במרס 1979 חתם על חוזה שלום עם מצרים.
מתוך כרוז המרד:

אל העם העברי בציון!

בני ישראל, נוער עברי!

אנו עומדים בשלב הסופי של מלחמת עולם זו. כיום עושה כל עם ועם את חשבונו הלאומי ...

נסיק את המסקנות ללא חת. אין עוד שביתת נשק בין העם והנוער העברי לבין האדמיניסטרציה הבריטית בארץ-ישראל. מלחמה לעם בשלטון הזה, מלחמה עד הסוף ...

התקפה על הבולשת המרכזית

ב-23 במרס 1944, התקיפו לוחמי האצ"ל את מרכז הבולשת בירושלים. מן ההתפוצצות נהרס הבניין. באותו לילה הותקפו גם משרדי הבולשת ביפו ובחיפה.

ב-27 בנובמבר 1945, הותקפה הבולשת בשנית, הפעם על-ידי כוח משותף של האצ"ל ולח"י. הפיצוץ הפך את הבניין לעיי חורבות.

באותו לילה הותקפו המטה המחוזי של המשטרה ביפו וכן המחנה הצבאי ששכן במגרשי התערוכה בתל-אביב.

תוכנית "הקיר" (הכותל במערבי)

ב-1930 אסרה הממשלה הבריטית על היהודים לתקוע בשופר ליד הכותל. לפני הימים הנוראים של קיץ 1944, פרסם האצ"ל אזהרות לבריטים להדיר רגלם מן הכותל והודיע ששוטר שיימצא בקרבת הכותל ביום הכיפורים, יענש.

הודעה

השתא לא התפרצו שוטרים בריטיים אל רחבת הכותל-
המערבי בזמן תפילת יום הכיפורים, שנשתיימה ללא הפרעות,
בתקיעת שופר ובשירת התורה.

מנהג מחסיר, שנוגה על ידי שליטן הדמוי על מנת להרגילנו לכניסה
בשני רצוני ולחיי עבודת הרוחנית, מנהגו שלא נתקל בעבר בהתנגדות מעשית
של הישוב ומסודותיו — הפסח הראשונה אחרי שלש עשרה שנה.

עיברה זו, אשר את ערכה המוסרי-המדיני אין להגזים ואין
להפחית, תלמד שוב את כולנו, כי רק בקומה זקופה
ובעמדה ללא רתיעה אפשר להגן על כבוד
האומה ולהלחם לחרותה.

הארגון הצבאי הלאומי
בארץ-ישראל

למרבה הפלא, כיבדו השילטונות את אזהרות הארגון. תקיעת השופר המסורתית שלאחר תפילת נעילה בוצעה באין מפריע, ולאחריה פרצו המתפללים בשירה אדירה של "התקווה".

באותו לילה התקיפו יחידות האצ"ל ארבעה מבצרי משטרה ברחבי הארץ.

ההתקפה על מלון המלך דוד

במלון המלך דוד בירושלים שכנו המפקדה הראשית של הצבא הבריטי בארץ ומזכירות ממשלת המנדט. ב-22 ביולי 1946 הצליחה יחידה של האצ"ל להחדיר למרתף המלון שבעה כדי חלב ממוקשים, מחוברים למנגנוני השהייה. על הימצאות המוקשים נמסרה הודעה טלפונית למרכזיית המלון, לקונסוליה הצרפתית ששכנה ליד המלון ולעיתון "פלסטיין פוסט", ובה נצטוו הבריטים לפנות את המלון. כעבור 25 דקות הוחרדה ירושלים מהתפוצצות אדירה, והאגף הדרומי של המלון נהרס כליל. למרות האזהרות הטלפוניות לא פונה המלון, ומן הפיצוץ נהרגו 91 בני אדם. בעקבות הפיצוץ, שפגע קשות במרכז העצבים וביוקרה של שלטון המנדט, גברו באנגליה הקולות ליציאה מארץ-ישראל.

הקרב על רמת-רחל

ב-24 במאי 1948 נערכה על רמת-רחל התקפה משולבת של הצבא המצרי ופלוגה של צבא ירדן. על הקיבוץ הגנו 65 לוחמים מהאצ"ל ו-20 אנשי ההגנה. המתקיפים נעזרו בשריון, ארטילריה ומכונות ירייה, בעוד המגינים נאלצו להסתפק בנשק קל בלבד. לאחר הפגזה קשה, הצליח חיל הרגלים הערבי לכבוש מחצית משטח הקיבוץ. למרות היתרון האיכותי והכמותי המובהק של הכוח התוקף, סירבו המגינים להיכנע ונלחמו בחירוף נפש. מספר הנפגעים הלך ורב, אולם הלחימה לא פסקה. עם רדת הלילה הצליחה להגיע תגבורת שהדפה את ההתקפה. למחרת הודיע דובר הסוכנות היהודית כי "אנשי האצ"ל שהגנו על רמת-רחל גילו גבורה רבה".

עולי הגרדום

עלה לגרדום

(16.4.1947) כ"ו בניסן תש"ז
 (22.3.1945) ח' בניסן תש"ה
 (29.6.1938) ל' בסיוון תרצ"ח
 (21.4.1947) ב' באייר תש"ז
 (16.4.1947) כ"ו בניסן תש"ז
 (16.4.1947) כ"ו בניסן תש"ז
 (29.7.1947) י"ב באב תש"ז
 (29.7.1947) י"ב באב תש"ז
 (22.3.1945) ח' בניסן תש"ה
 (29.7.1947) י"ב באב תש"ז
 (21.4.1947) ב' באייר תש"ז
 (16.4.1947) כ"ו בניסן תש"ז

נולד

(10.3.1925) י"ד באדר תרפ"ה
 (10.2.1922) י"ב בשבט תרפ"ב
 (7.5.1913) ל' בניסן תרע"ג
 (14.6.1926) ב' בתמוז תרפ"ו
 (6.12.1912) כ"ו בכסלו תרע"ג
 (13.10.1922) כ"א בתשרי תרפ"ג
 (15.7.1924) י"ג בתמוז תרפ"ד
 (18.6.1926) ו' בתמוז תרפ"ו
 (2.1.1925) ו' בטבת תרפ"ה
 (26.7.1926) ט"ו באב תרפ"ו
 (5.10.1927) טי בתשרי תרפ"ח
 (18.3.1923) א' בניסן תרפ"ג

אלקחי מרדכי
 בית-צורי אליהו*
 בן-יוסף שלמה
 ברזני משה*
 גרונר דב
 דרזנר יחיאל
 וייס יעקב
 חביב אבשלום
 רכים אליהו*
 נקר מאיר
 פיינשטיין מאיר
 קשאני אליעזר

*חבר לח"י

רימון בין לבבות

מאיר פיינשטיין (איש האצ"ל) ומשה ברזני (איש לח"י) נידונו למוות בירושלים. הם החליטו לפוצץ את עצמם יחד עם תלמיניהם, בבחינת "תמות נפשי עם פלשתים". לבקשתם הכינו חבריהם למעצר תפוז ממולכד, שהועבר אליהם יחד עם המזון. ב-21 באפריל 1947, הגיע הרב גולדמן להיות אתם בשעתם האחרונה. פיינשטיין וברזני לא גילו לרב את סודם, ולפני שיצא מתאם הפצירו בו לא לחזור לקראת ההוצאות להורג. הרב לא נענה להפצרותיהם, וכדי שלא לפגוע בו החליטו השניים לפוצץ את עצמם לפני בוא הוּנְלִיין. לאחר צאת הרב נשמעה התפוצצות חזקה:

משה ומאיר עמדו חבוקים זה ביד זה. בידו של משה היה הרימון, כי ידו האחת של מאיר נקטעה בפעולה שבה נשבה. הרימון היה בין חזיהם, מול לבותיהם. מאיר עישן סיגריה בה הצית את הפתילים, וככה התחבקו והוציאו את נשמותיהם ללא עינויים, ומתו מות גיבורים.

המשורה נתן אלתרמן הקדיש את "הטור השביעי" לפיינשטיין וברזני. שעלו בסערה השמימה
(פורסם בעיתון "דבר" ב- 1947 4.25)

ליל ההתאבדות

אל נִסֵּב את עינינו, לְשׂוֹא נִתְכַּחַשׁ
לְהוֹדָה של אותה שעת-ליל.
שׂוֹא נִידוּם. כי דוברת לשון האש
בה שרפו את עצמם השניים.

.....
כי עד-רגע, למעלה מכל קהלם
נצבו שני נידונים,
עם הרב נצבו, יחד
וזמרו את אדון-עולם,
אחר צאת מהם אם מתיפחת.

אל נִסֵּב את עינינו. בתא-הדמים
שעת-קורבן בערה לא דועכת.
ויכלה היא לשוות לשעות שעמים
עוד חיים עליהם כעל כד ועל לחם.

בשעות שכאלו מפסיד את הקרב
האויב.
החורק שיניים.
לשעה שכזאת, הדולקה לא לשוא,
נועדו המתים השניים.

.....